

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет географічний
Кафедра раціонального використання природних ресурсів
і охорони природи

Затверджено
на засіданні кафедри *раціонального використання*
природних ресурсів і охорони природи
факультету *географічного*
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31.08.2023 р.)

Завідувач кафедри доц. Рожко І. М.

Силабус
з навчальної дисципліни
“Соціоекологія”,
що викладається в межах **ОПП Географія**
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
для студентів спеціальності **106 Географія**

Львів, 2023

Назва курсу	Соціоекологія
Адреса викладання курсу	вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000 Географічний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорони природи
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 Природничі науки, 106 Географія
Викладачі курсу	Перхач Оксана Романівна, к. г. н., доц., доцент кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи, Назарук Микола Миколайович, д. г. н., професор кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи
Контактна інформація викладачів	oxana.perkhach@lnu.edu.ua oxana.perkhach@ukr.net , тел. моб. 096-509-82-84, вул. Дорошенка, 41, каб. 62.
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (79000, Львів, вул. Дорошенка, 41, географічний факультет, ауд. 62); за домовленістю можливі онлайн-консультації через TEAMS, ZOOM Для погодження часу онлайн консультацій треба писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	https://geography.lnu.edu.ua/academics/bachelor/geography
Інформація про курс	Курс “Соціоекологія” розроблено таким чином, щоб надати студентам необхідні знання, обов’язкові для того, щоб розуміти особливості взаємодії суспільства та природи, соціоекологічних явищ та процесів; аналізувати особливості функціонування та розвитку соціоекосистем різного рівня; освоїти методи соціоекологічних досліджень.
Коротка анотація курсу	Дисципліна “Соціоекологія” є вибірковою дисципліною з спеціальності 106 “Географія” для освітньої програми “Географія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка викладається у 4 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).

<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Метою дисципліни “Соціоекологія” є розвинути у студентів широкий погляд на різноманітні соціальні процеси і явища, уміння аналізувати соціоекологічні ситуації, навчити досліджувати шляхи забезпечення якісних умов життя людей. Соціоекологія – це наука, яка вивчає різні особливості гармонізації взаємодії населення і природи. Вона досліджує та вивчає взаємодію і зв’язки соціального розвитку населення, економічного зростання і збереження довкілля.</p> <p>Соціоекологія складається з теоретичної та прикладної частин. У теоретичній частині вивчаються історичні, загальнонаукові особливості розвитку соціальної екології, об’єкт, предмет, завдання, принципи та методи соціоекологічних досліджень. У прикладній частині соціоекологічні дослідження ґрунтуються на вивченні конкретних прикладів взаємодії населення і природи у різних сферах, розробки основ раціонального природокористування, охорони природи.</p> <p><i>Об’єктом</i> соціоекології є соціоекосистеми різних рівнів складності.</p> <p><i>Предметом</i> соціоекології є вивчення закономірностей взаємодії населення з довкіллям, розробка основ гармонізації цієї взаємодії, прогнозування розвитку соціоекосистем з метою їх оптимізації і управління, дослідження стану екологічних умов середовища життя людини для встановлення його оцінки та попередження потенційних загроз людству.</p> <p><i>Завдання:</i> - засвоїти теоретико-методологічні основи соціоекології, сучасного управління та специфіку управління природними ресурсами;</p> <ul style="list-style-type: none"> - навчити студентів використовувати на практиці вітчизняні та закордонні методи управління природокористуванням; - розглянути геоекологічні підходи та еколого-економічні показники управління природокористуванням з позицій збалансованого розвитку територій; - ознайомити студентів із ефективними закордонними методами управління природокористуванням на різних рівнях; - навчити студентів виявляти причини неефективних управлінських рішень щодо використання природних ресурсів.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Базова</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Костицький В. В.</i> Екологія перехідного періоду: держава, право, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні) / В. В. Костицький. 2-е вид. – К., 2001. – 390 с. 2. <i>Кукурудза С. І., Перхач О. Р.</i> Соціоекологічні параметри передгірських та гірських міст Львівської області / С. І. Кукурудза, О. Р. Перхач // Науковий вісник НЛТУ України / Урбанізаційні процеси в гірських ландшафтах і шляхи їхнього регулювання. – Львів, 2011. – Вип. 21.16. – С. 157-161. 3. <i>Кунах О. М., Жуков О. В.</i> Соціальна екологія. Навч.-метод. посібник / О. М. Кунах, О. В. Жуков. – Дніпро: АРБУЗ, 2021. – 61

с.

4. *Мельник Л. Г.* Екологічна економіка : Підручник / Л. Г. Мельник. – Суми : ВТД „Університетська книга”, 2002. – 346 с.
5. *Назарук М. М.* Соціальна екологія: взаємодія суспільства і природи: навч. посібник / М. М. Назарук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 348 с.
6. *Назарук М. М., Койнова І. Б.* Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді : Навчальний посібник / М. М. Назарук, І. Б. Койнова. – Львів : Еней, 2004. – 216 с.
7. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі. Спеціальне видання до 5-ї Все європейської конференції міністрів навколишнього середовища „Довкілля для Європи”. – Київ, 2003. – 125 с.
8. Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна / Європейська економічна комісія. – ООН. – 223 с.
9. *Перхач О. Р.* Екологія людини. Навч.-метод. посібник / О. Р. Перхач. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 42 с.
10. *Перхач О. Р.* Методичні рекомендації з дисципліни “Екологія людини” для студентів четвертого курсу спеціальності “Географія” / О. Р. Перхач. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 50 с.
11. *Перхач О. Р.* Особливості викладання дисципліни “Соціоекологічні проблеми в освіті” / О. Р. Перхач // Географічна освіта і наука : виклики і поступ. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 18-20 травня 2023 р.) / відповід. ред. В. Біланюк, Є. Іванов. У 3-ох томах. – Львів : Простір-М, 2023. – Т. 1. – С. 122-125.
12. *Семенюк Е. П.* Філософські засади сталого розвитку / Е. П. Семенюк. – Львів : Афіша, 2002. – 200 с.
13. *Семенюк Е. П., Олянишен Т. В., Сеньківський В. М., Мельников О. В., Котляревський Я. В.* Екологізація суспільства : соціальна роль та моделювання : монографія. – Львів : Укр. Акад. друкарства, 2012. – 460 с.
14. *Стадницький Ю. І.* Економічні основи управління оздоровленням довкілля / Ю. І. Стадницький. – Львів, 1999. – 260 с.
15. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. - Київ, 2003. – 160 с.
16. Феномен соціоприродних систем. Світоглядно-методологічні нариси: монографія. – К : ПАРАПАН, 2009. – 284 с.
17. *Харарі Ю. Н.* Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Пер. з англ. Я. Лебеденка. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 543 с.
18. *Хом'як І. В., Коростецький В. О.* Соціоекологія з основами екологічної етики (посібник для студентів класичних університетів) / І. В. Хом'як, В. О. Коростецький. – Житомир: ПП “Рута”, 2011. – 268 с.
19. *Haberl H., Fischer-Kowalski M., Fridolim K.* Social Ecology : Society-Nature Relations across Time and Space, 2016. – 610 p.

Допоміжна

20. Екологічне право України. Академічний курс : Підручник / За

- заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2005. – 848 с.
21. Екологічне управління : Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
22. Екологічний менеджмент: навчальний посібник / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с.
23. Екологія і організація природоохоронної діяльності: Навчальний посібник. – К., 2006. – 304 с.
24. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. «Про екологічний аудит». – Урядовий кур'єр, 2004. - № 150.
25. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування : Підручник / За ред. Л. Г. Мельника, К. М. Шапочки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.
26. *Стеченко Д. М.* Управління регіональним розвитком : Навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К., 2000. – 223 с.

Інформаційні ресурси

27. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
28. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
29. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” [Електронний ресурс]. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, 546 с. - Режим доступу: - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
30. Основні екологічні проблеми людства, їх глобальний характер та суть. [Електронний ресурс]. Реферат. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/bjd/23700/>.
31. <http://www.menr.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України.
32. <http://www.ecology.lviv.ua> – сайт Департаменту екології і природних ресурсів Львівської обласної адміністрації.
33. <http://www.nature.org.ua/> - Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні.
34. <http://www.dossier.kiev.ua> – сайт благодійного інформаційно-видавничого центру "Зелене досьє" : актуальна і оперативна екологічна інформація з України та світу щоденні новини у дайджесті "ЕкоТиждень" дайджест "ГЕновини" - новини генної інженерії; ЕкоКалендар "Тисячоліття довілля".
35. <http://www.news.ukrntec.com> - щоденно обновлювані екологічні новини України та всього світу.
36. <http://www.proeco.visti.net/naturalist/greenworld> - сайт інформаційного центру української екологічної асоціації “Зелений світ”. Новини в галузі збереження навколишнього середовища та ресурсів.
37. <http://www.ecolife.org.ua> - відкритий екологічний web-сайт.
38. <http://www.ecoline.ru/books> - електронна екологічна бібліотека на сервері Відкритої Довідково-інформаційної Служби “Ecoline”.
39. <http://www.ln.com.ua> - сайт Гуманітарного екологічного журналу, видавці – Київський еколого-культурний центр та Всесвітня комісія по територіям, що охороняються МСОП (WCRA/IUCN).

Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	32 години аудиторних занять (з них 16 годин лекцій, 16 годин семінарських/практичних занять) та 58 годин самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p>знати: основні закономірності взаємодії людського суспільства та природи; причини, що породили суперечності між суспільством та природою; особливості функціонування та розвитку соціоекосистем різного рівня; нормативно-правові акти, що регулюють взаємовідносини людського суспільства та природи в державі;</p> <p>вміти: описувати та давати характеристику соціоекосистем; визначати стійкість соціоекосистем до антропогенного впливу; використовувати елементи моделювання при вивченні соціоекосистем; визначати ГДК, ГДВ.</p> <p>Вивчення курсу сприяє розвитку таких надпрофесійних навичок: когнітивна гнучкість, критичне мислення, професійна самопрезентація, уміння працювати у колективі.</p> <p>У результаті вивчення курсу здобувачами набуваються такі компетентності:</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 3. Здатність спілкуватися державною українською мовою, подавати інформацію в усній або письмовій формі.</p> <p>ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 7. Здатність до пошуку інформації з різних джерел, самостійного опрацювання та критичного аналізу.</p> <p>ЗК 9. Здатність працювати автономно.</p> <p>ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності демократичного громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина України.</p> <p>ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності, принципи доброчесності, досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області географії, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, розвиток суспільства, техніки і технологій.</p> <p>Програмні результати навчання:</p> <p>ПРН 3. Знати, розуміти і використовувати на практиці базові поняття з географії, суміжних та світоглядних наук.</p> <p>ПРН 4. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології,</p>

	<p>математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.</p> <p>ПРН 14. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, принципів академічної і професійної доброчесності, норм безпечної життєдіяльності та здорового способу життя.</p> <p>ПРН 15. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.</p> <p>ПРН 16. Володіти навиками усного та писемного мовлення державною та іноземною мовою з використанням фахової географічної термінології.</p>
Ключові слова	Соціоекологія, соціоекосистема, соціум, природа, взаємодія, природокористування, збалансований розвиток.
Формат курсу	Очний.
	Проведення лекцій, практично-семінарських робіт та консультацій для кращого розуміння тем.
Теми	Подано нижче у таблиці СХЕМА КУРСУ “Соціоекологія”.
Підсумковий контроль, форма	Залік у кінці семестру.
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з нормативних і вибіркового дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату наукових досліджень, а саме знань з основ екології, раціонального використання природних ресурсів і охорони природи і т. д.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Використовують такі методи навчання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Словесні – лекція, пояснення, бесіда; 2) Наочні – ілюстрування лекційного матеріалу схемами, графіками й таблицями, а також картографічним матеріалом; 3) Практичні роботи – проведення практичних занять, що передбачають організацію навчальної роботи для отримання нових знань, перевірки певних наукових гіпотез на рівні досліджень, узагальнень і аналізу та формування вмій і навичок інтерпретації результатів досліджень.
Необхідне обладнання	<p>Ноутбук, проектор. Вивчення курсу потребує використання мультимедійного обладнання та програм ZOOM і TEAMS (для забезпечення дистанційного навчання).</p> <p>Для вивчення курсу достатньо володіти такими програми: Microsoft Office Word, Microsoft Office Excel, Microsoft Office PowerPoint, Paint.</p>
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: поточний контроль – 100 балів.

<p>навчальної діяльності)</p>	<p>Підсумкова максимальна кількість балів <u>100</u>.</p> <p>Контроль засвоєння знань включає поточний контроль за вивченням основних теоретичних засад під час семінарів (загальна сума 40 балів), а також за результатами написання двох підсумкових модулів (по 30 балів кожен). Загальна оцінка проводиться за 100-бальною шкалою простим сумуванням балів.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування будуть вважатися випадками академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в практичній роботі студента є підставою для її незарахування.</p> <p>Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих. Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвочасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до модулів</p>	<p>Питання сформовані відповідно до програми силабусу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні особливості взаємодії суспільства і природи в сучасних умовах. 2. Поняття “ресурси”, його місце у системі “природа - суспільство”. 3. Суть соціально-екологічних досліджень. 4. Роль українських вчених у розвитку соціоекології. 5. Соціоекологія : визначення, об’єкт, предмет (теоретичної і практичної соціоекології), завдання. 6. Методи дослідження соціоекології як науки. 7. Основні закони соціоекології. 8. Суть концепції природознавчого космізму. 9. Основні положення вчення О. Чижевського, В. І. Вернадського, Т. де Шардена. 10. Суть поняття “соціокультурне середовище”.

11. Суть поняття “потреби”, еволюція потреб, їхня класифікація і характеристика.
12. Суть поняття глобалізації, її етапи.
13. Основні чинники, які впливають на розвиток глобалізації.
14. Основні класифікації глобальних проблем, їхня характеристика.
15. Біорізноманіття: суть поняття, його роль для людства.
16. Основні проблеми збереження флори.
17. Роль тваринного світу у біосфері.
18. Роль Червоної та Зеленої книги.
19. Екологічна роль атмосфери.
20. Основні галузі людської діяльності, що найбільше спричиняють забруднення атмосфери.
21. Стан повітряного середовища України.
22. Методи захисту та збереження атмосфери.
23. Екологічна роль гідросфери.
24. Основні джерела забруднення гідросфери.
25. Своєрідність феномену земної гідросфери.
26. Антропогенний вплив на води Світового океану.
27. Геологічне середовище та зміна його людиною у процесі своєї діяльності.
28. Шляхи покращення використання надр Землі.
29. Сучасний стан ґрунтового покриву України, основні заходи із його покращення.
30. Охарактеризувати побутове середовище людини.
31. Розуміння екологічно безпечного житла.
32. Основні забруднювачі та види забруднень житлових приміщень.
33. Особливості виробничого середовища, основні чинники, що впливають на нього.
34. Суть принципу не руйнування – творення етики довкілля.
35. Поняття “природа як цінність”.
36. Суть концепції антропоцентризму.
37. Роль інформації у функціонуванні суспільства на сучасному етапі.
38. Особливість інформаційної системи екологічного управління.
39. Поняття “екологічна інформація”.
40. Суть та основні положення Організаційної конвенції.
41. Основні джерела екологічної інформації в Україні.
42. Стан формування екологічної інформації в Україні.
43. Суть міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля.
44. Міжнародні пріоритети екологічного безпечного управління.
45. Механізми вирішення проблем гармонізації співіснування суспільства і природи на світовому рівні.

	46. Основні міжнародні угоди в галузі охорони довкілля.
Опитування	У процесі викладання дисципліни.

**Розподіл балів, що присвоюються студентам
з курсу “Соціоекологія”**

Структура курсу		Вид навчальної діяльності, максимальна кількість балів		Сума балів
		Виконання і захист семінарського і практичних робіт	Письмове опитування	
Модуль 1	Тема 1			50
	Тема 2	10	30	
	Тема 3	10		
	Тема 4			
Модуль 2	Тема 5	10		30
	Тема 6			
	Тема 7	10		
	Тема 8			
Сума балів		40	60	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	зараховано
81 – 89	B	Добре	
71 – 80	C		
61 – 70	D	Задовільно	
51 – 60	E		
21 – 50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 20	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

СХЕМА КУРСУ “Соціоекологія”

Тиждень	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)*	Література (нумерація джерел) за списком в п. література	Завдання, год.	Термін виконання
Змістовий модуль 1. Соціоекологія як наука.					
1	<p>Тема 1. Взаємодія суспільства і природи на сучасному етапі.</p> <p>1. Особливості взаємодії суспільства і природи в сучасних умовах.</p> <p>2. Збалансований розвиток, як новий етап взаємодії суспільства та природи.</p>	Лекція	3, 5, 12, 17.	2 год.	1 тиждень ----- 2 тижні
		Семінарське заняття 1, 2		4 год.	<p>Історія виникнення та формування науки соціоекологія.</p> <p>1.Еволюція уявлень про взаємодію людей та природи.</p> <p>2.Взаємодія людського суспільства і природи на різних історичних етапах.</p> <p>3.Географічна оболонка - як арена взаємодії суспільства та природи.</p>
		Самостійна робота		<p>Соціоекологічна безпека важлива складова соціально-екологічної політики.</p>	

				7 год.	
2	Тема 2. Соціоекологія як наука та її завдання. 1. Джерела та становлення соціально-екологічних досліджень. 2. Об'єкт, предмет та головні методи соціоекології. 3. Закони та закономірності соціоекології. 4. Зв'язок соціоекології з іншими науками.	Лекція	3, 5, 7, 13, 25, 32, 33.	2 год.	1 тиждень
		Самостійна робота		Природні ресурси - як основний об'єкт природокористування. 7 год.	
3	Тема 3. Соціум як унікальний феномен у світовому просторі. Екологія життєвого середовища людини. 1. Людина і світ. 2. Концепція природознавчого космізму. 3. Суть поняття життєвого середовища. 4. Соціально-побутове середовище. 5. Виробниче середовище. 6. Рекреаційне середовище.	Лекція	3-5, 7, 16.	2 год.	1 тиждень <hr/> 2 тижні
		Семінарське заняття 3, 4		4 год. Географічна оболонка як арена взаємодії суспільства та природи. 1. Людська діяльність та її вплив на довкілля. 2. Техногенні чинники забруднення довкілля та їх класифікація: а) за геосферним	

				<p>підходом; б) за галузевим принципом; в) за інградієнтним складом речовин; г) параметричне (фізичне) забруднення довкілля; г) біоценотичне; д) за часом взаємодії з навколишнім середовищем; ж) за формою впливу на довкілля; з) за ступенем негативного впливу на живі організми.</p> <p>3.Внесок різних галузей промисловості в забруднення довкілля.</p> <p>4.Зміни в атмосфері, зумовлені її забрудненням: а) глобальне потепління клімату (парниковий ефект); б) руйнування озонової оболонки Землі; в) кислотні</p>	
--	--	--	--	---	--

				дощі; г) смоги – „лондонський смог”, „фотохімічний смог лос-анджелеського типу” і „льодяний смог”.	
		Самостійна робота		Основні джерела антропогенного забруднення довкілля. 7 год.	
4	Тема 4. Потреби людини та природокористування. 1. Поняття потреби та їх класифікація. 2. Еволюція потреб з розвитком суспільства.	Лекція	3-5, 8, 12, 18, 23.	2 год.	1 тиждень
		Самостійна робота		Біологічне різноманіття: вигоди для людства. 7 год.	
5	Модуль 2. Соціально-екологічні проблеми.	Лекція	2, 5, 9-10, 25.	2 год.	1 тиждень -----

	<p>Тема 5. Соціально-екологічні проблеми атмосфери.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерела, масштаби і наслідки забруднення атмосфери. Антропогенні джерела впливу: стаціонарні й пересувні джерела викидів. Обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від цих джерел. 2. Стан повітряного середовища в Україні та основні тенденції його змін. 3. Територіальні контрасти забруднення атмосферного повітря в регіонах України. 4. Охорона атмосфери від забруднення. Основні напрями діяльності та заходи спрямовані на охорону атмосферного повітря. 	Семінарське заняття 5, 6		<p>2 год.</p> <p>Біосфера як місце взаємодії суспільства та природи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Біологічне різноманіття як шлях до оптимізації соціоекосистем. 2. Проблеми охорони флори. 3. Проблеми охорони фауни. 4. Про Червону та Зелену книги України. 	2 тижні
6	<p>Тема 6. Соціально-екологічні проблеми гідросфери.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив діяльності суспільства на гідросферу. 2. Джерела забруднення гідросфери. 3. Вплив людства на води Світового океану. 4. Забруднення природних вод України. 	Лекція	3, 5, 7, 31-33, 37.	2 год.	1 тиждень
		Самостійна робота		<p>Медичні аспекти взаємодії суспільства та природи.</p> <p>7 год.</p>	
				<p>Вплив російсько-української війни на життєве середовище людини.</p> <p>9 год.</p>	

7	Тема 7. Соціально-екологічні проблеми літосфери. 1. Вплив людського суспільства на геологічне середовище. 2. Грунт – важливий компонент біосфери. 3. Вплив господарської діяльності людини на ґрунт. 4. Сучасний стан земельних ресурсів в Україні. Заходи щодо його покращення.	Лекція	3, 5, 21, 25-26, 30.	2 год.	1 тиждень ----- 2 тижні
		Семінарське заняття 7, 8		2 год. Глобальні проблеми людства і шляхи їх вирішення. 1. Суть поняття глобальні проблеми. 2. Демогеографічні проблеми сучасності. 3. Глобальні екологічні проблеми. 4. Голод як соціальне зло сучасності. 5. Роль світової громадськості у вирішенні глобальних проблем.	
		Самостійна робота		Сучасна соціоекологічна ситуація в Україні. 7 год.	
8	Тема 8. Міжнародні аспекти взаємодії суспільства та природи. 1. Нова філософія міжнародного	Лекція	5, 13, 15, 20-21, 26, 28.	2 год.	Роль інформації у 1 тиждень

	<p>співробітництва у галузі охорони довкілля.</p> <p>2. Потреба у глобальній керованості проблемами взаємодії суспільства і природи.</p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>вирішенні проблем взаємодії суспільства та природи. 7 год.</p>	
--	--	--------------------------	--	--	--